

Васильовден (*Банго Васили*): Васильовден, или Банго Васили (буквално "Куцият Васил") се празнува от всички ромски групи в България. Повсеместно е известен като **"Циганската Нова Година"** - празник, съизмерим единствено с Гергьовден.

Банго Васили се празнува три дни, като дори се прави леко разграничение между Васильовден и Банго Васили - на 13.01. и 14.01. е Васильовден, а на 15.01. - Банго Васили. "Вечерта на 13.01. срещу 14.01. много често изпълнява ролята на Бъдни вечер.

Празнуването на Банго Васили (Васильовден) е свързано с няколко ромски легенди, които можем да разделим на два типа. В първия тип Банго Васил е Свети Васил - застъпник и защитник на ромите. Той възстановява моста, по който преминават ромите, след като този мост е бил разрушен от Дявола или от Господ и спасява давещите се роми. Във втория тип легенди Банго Васил е "историческа" личност, куц овчар, който спасява давещо се ромско дете или пък приютява бягащ от неприятелите си циганин. По опосредстван начин връзка с празнуването на Васильовден има и легендата за ятото гъски, които спасяват ромите от египетската войска, като ги пренасят през Червено море .

Подготовка за празника: Тя може да започне и седмица преди 13 януари. Васильовден се празнува с птиче месо - гъска (патка) или петел (кокошка) при бургуджиите, дръндарите и някои калдараши. Много рядко за Банго Васили се коли агне или дори прасе, но това се прави само от тези семейства, които през годината са се сдобили със снаха или първо внуче.

Подготовката започва с купуването на гъска или петел, в случай, че семейството не си отглежда. Животното трябва да бъде купено най-късно на 12.01. и обезателно да преспи в къщата "за да не избяга късметът". Сутринта на 13.01. гъската или петелът се коли и към 14 ч. започват реалните приготовления. Основна грижа е подготовката на трапезата и изработването на сурвакница. При различните групи роми сурвакниците изглеждат по различен начин. Общото е, че се правят от дрян, различна е украсата - от пуканки, чушки, бонбони до "семплата" украса от пиндари. При дръндарите от Златарица и Лясковец сурвакницата не се украсява.

Вечеря: Банго Васили е семеен празник. При всички ромски групи вечерята на 13.01. играе изключително важна роля и е изпълнена с богата символика. Задължително от момента, в който започва вечерята до полунощ вратите на къщата да бъдат здраво затворени - никой от семейството не излиза навън (дори в двора!) и никой външен човек не се допуска да влезе в къщата. Това е един от малкото случаи, в които ромите категорично отказват традиционното си гостоприемство.

Вечерята започва по различно време при различните групи и села, най-често между 20 и 22 ч. В миналото (а при някои групи - и днес) е било задължително вечерята на 13.01. да бъде на специална кръгла трапеза - синия. Върху синията се поставят гозбите - сварен петел или гъска, сърми (често с късмети - дрянови пъпки), баница с късмети, богато украсена питка (също много често с късмети) или обреден хляб - кулак, вино, ракия и др. В някои краища шепа сурово жито (от житото, което варят за Никулден и Коледа) и шепа суров ориз (от ориза, с който се сварява петела). Има традиция на масата да се поставят и богатствата, които семейството има - злато, пиндари, накити... При други е било традиция тези богатства да се изнасят навън и да се благославят, като се оставят на показ. И до ден днешен сред ромите от различни групи се разказват анекдотични истории за кражби на злато, оставено на показ на Банго Васили.

Обичайно вечерята започва с **прикаждане и благославяне на трапезата**. Прикаждащият (обикновено това е жената) отправя молитви за късмет, плодородие и щастие. След това членовете на семейството се опрощават, като си целуват взаимно ръка. След опрощаването най-старите (бабата и дядото) вземат богато украсената питка (или кулака) и я *счупват на две* "за да се види на кого късмета ще е по-голям през тази година и ще храни къщата". След това майка начупва парчета от питката за всички деца или пък всяко дете си отчупва колкото може по-голямо парче. Първата хапка от питата не се изяжда, а се увива и се поставя под възглавницата. Смята се, че това, което спящият сънува през тази нощ показва какво ще се случи през настъпващата година.

С вечерята са свързани и някои обичаи, които са различни за различните ромски групи. Например шеговитата "кражба на патката" при хорохане-рома от с. Мараш е обичай, при който всеки един се опитва да открадне незабелязано от другите сварената патка за да е "най-късметлия и най-здрав". При други роми е прието да се нареждат кулаци един върху друг и някой от семейството да се скрива зад тях - пожелава се следващата година Банго Васил да донесе повече кулаци. При почти всички групи трапезата не се вдига през цялата нощ. Смята се, че това носи берекет.

Посрещането на Банго Васил, а чрез него - и на Новата година заема важно място в празника. То се реализира по два начина - чрез сурвакане и чрез превъплъщаване на главата на семейството в ролята на Банго Васил, или на негов пратеник.

СУРВА ВЕСЕЛА ГОДИНА

В полунощ настъпва Васильовден и Новата година. От този момент започва сурвакането. При калдарашите (напр. в Дряново) през нощта се сурвакат основно членовете на семейството, а при другите роми децата могат да обикалят и съседните къщи (след полунощ вратите им вече са отворени за посетители). Сурвакарите пожелават здраве, плодородие и късмет. Техните думи обикновено са кратки и семпли - напр. "Сурва-сурва година, догодина - пак живо и здраво", "Акулсъ - бакулсун иере саулсун!" - "Сурва Весела Година - догодина пак жив и здрав". Както и в българската традиция на сурвакарите се даряват сушени плодове, бонбони, пари

Превъплъщаването в ролята на пратеник на Банго Васил

точно в полунощ главата на семейството (или пък този, който е най-късметлия) събира житото и ориза от синията, слага ги в кърпа, взема кърпата, сурвакницата и някакъв съд за вода и отива на чешмата. Там той първо сурвака водата, после си измива ръцете и лицето, напълва вода и се прибира. От този момент той играе ролята на Банго Васил (или на негов пратеник).

С влизането си в къщата се провиква: "Васили авалъ" - "Васил дойде" и хвърля житото и ориза. Децата събират колкото се може повече от него, защото това е късмета, който Свети Васил им носи. После започва сурвакането, като първо главата на семейството сурвака всички за здраве и късмет.

При някои романи пратеникът на Банго Васил не е главата на семейството, а някой близък роднина (свако, чичо, шурей, баджанак), който идва като пръв гост на 14.01. сутринта, застава на външната врата, но отказва да влезе, въпреки увещанията на домакина. Поставя като условие да му се построи "къопри" - мост. Тогава домакинът "строи" мост - поставя по земята пред госта пари (банкноти) от външната порта до вътрешната врата. Гостът (Банго Васил) накуцвайки стъпва по построения мост (банкнотите) и така влиза в къщата.

С влизането си той поздравява събралите се: "Банго Васуй айла! Банго Васили дойде. Бус селямен бючала туке! Много здраве ти праща!". В отговор домакинът разлива ракия на всички и казва: "Моля Господа ти както си ме почел, така и Господ тебе да почете!"

Всичко това се прави с особена тържественост, защото се вярва, че носи плодородие, щастие и късмет.

